

MIECZYŚLAW MAJEWSKI SDB

KATECHEZA WSPÓLNOTY WE WSPÓLNOCIE I DLA WSPÓLNOTY

We współczesnych czasach odczuwa się potrzebę i podkreśla się znaczenie poszukiwań, badań i prac zespołowych. Uważa się bowiem, że tylko przy zespolonych siłach i zjednoczonych inwencjach można odkryć i zdobyć skomplikowaną rzeczywistość. Także w konkretnym życiu praktycznym widzi się konieczność coraz szerszego otwierania się na drugiego człowieka w celu nawiązania z nim kontaktu, wykorzystania i przekazania wartości.

Jeżeli wspólnotowość jest znakiem czasu, to tak duszpasterstwo, jak i katecheza próbują również przestawić się z zaangażowania indywidualnego na wspólnotowe. Chcąc jednak przestawić katechezę na wspólnotową i uczynić ją sprawnym narzędziem w rozwoju wiary, trzeba coraz bardziej dopracowywać jej podstawy. Niniejszy artykuł, ujmujący zagadnienie w oparciu i w świetle V Synodu Biskupów w Rzymie, chciałby wydobyć przynajmniej najbardziej istotne idee katechezy wspólnotowej, które znalazły się w dokumentach i dyskusji synodalnej. Ściśle rzecz biorąc będzie chodziło o wspólnotę jako podmiot katechezy, jej realizację w ramach wspólnoty i dążenia w kierunku tworzenia wspólnoty.

1. GENEZA I POJĘCIE KATECHEZY WSPÓLNOTOWEJ

W rozwoju katechezy ostatnich czasów spotyka się jej formę zindywidualizowaną i zespołową. W katechezie pierwszej dążyło się do nawiązania indywidualnego kontaktu z katechizowanym, wtórnie dopiero interesując się grupą. W katechezie zespołowej natomiast grupa stanowiła zasadniczy punkt odniesienia, a jednostka liczyła się jedynie jako jej element. Przejście z katechezy zindywidualizowanej w kierunku zespołowej uważano za wielkie osiągnięcie, ale zarazem w nim jakoś zagubiła się osoba. Broniąc zaś wartości i zauważając niebezpieczeństwa jednej i drugiej natrafiono na katechezę wspólnotową.

Trudno sobie wyobrazić katechezę bez powiązania z Kościołem. Jednakże powiązanie takie może być zewnętrzne i wewnętrzne, częściowe i całościowe,

administracyjne i funkcjonalne, osobowe i wspólnotowe. Podczas gdy katecheza tradycyjna była przede wszystkim uzależniona od duszpasterza, włączono ją w całość oddziaływań administracyjnych i spełniała rolę przekazywania wiedzy religijnej, to katecheza współczesna chciałaby wynikać z wewnętrznego życia Kościoła, opierać się i służyć wspólnocie ludu Bożego¹. W nowym rozumieniu więc katecheza nabiera charakteru wspólnotowo-katechumenalnego.

We współczesnej literaturze katechetycznej i ostatnich dokumentach kościelnych mówi się o wspólnotowości jako jednym z zasadniczych wymiarów katechezy w ogóle i jako jednej z form, w której wspólnota odgrywa zasadniczą rolę. „W zespołach obejmujących młodzież – stwierdza DCG – katecheza przybiera charakter wspólnego poszukiwania. Tego rodzaju wspólne poszukiwanie ma na uwadze odkrycie wzajemnych stosunków i powiązań, jakie zachodzą między treścią chrześcijańskiego orędzia, które jest zawsze normą wierzenia i działania, a doświadczeniem zespołu [...] Zespół, który osiągnął dużą doskonałość w pełnieniu własnego zadania, może dać swoim uczestnikom nie tylko okazję wychowania religijnego, ale również wspianego doświadczenia w życiu kościelnym²” Chcąc w pełni odkryć rzeczywistość katechezy wspólnotowej należy brać pod uwagę tak wymiar, jak i formę tej katechezy, w której obydwa czynniki się krzyżują.

Katecheza wspólnotowa koncentruje się na pojęciu wspólnoty, która różni się od społeczności. Zdaniem F. Tönniesa³ społeczność należy rozumieć jako celową zbiorowość powstałą na drodze świadomego dążenia do wykonania zbiorowych zadań. Wspólnotę zaś trzeba traktować jako zrzeszenie oparte „na stosunkach pokrewieństwa lub na więzach spontanicznych, które są właściwe rodzinie, grupie językowej, narodowi itp. Społeczeństwo jest zrzeszeniem, strukturą, organizacją, która w sposób zamierzony stawia sobie cele, będące wyrazem interesów członków i ze względu na te cele jednoczy się i rozwija. Wspólnotę natomiast cechują więzy społeczne bezpośrednie, spontaniczne, osobowe⁴. W rozumieniu R. Maclvera⁵ społeczność powstaje na tle wspólnego interesu i świadomej organizacji realizującej określone cele, wspólnota zaś tworzy się z osób, które żyją razem, kontaktują się bezpośrednio i łączą się wspólnie nie tylko dla załatwienia spraw, ale przede wszystkim z potrzeb wewnętrznych. „Cechami zasadniczymi społeczności są: wspólny cel, wspólnie ustalone normy, bezpośrednie pozostawanie w interakcji, dążenie do celu za pomocą przyjętych metod i środków. We wspólnocie natomiast

¹ *Instrumentum laboris*. Roma 1977 nr 20; dalej skrót IL.

² *Directorium catechisticum generale*. Città del Vaticano 1971 nr 76; dalej skrót DCG.

³ Por. *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Bmw 1887.

⁴ M. Majewski. *Katecheza antropologiczna na tle współczesnych tendencji katechetycznych*. Lublin 1977 s. 79.

⁵ Por. *Its structure and changes*. New York 1937.

zasadniczą rolę odgrywają: spontaniczność w działaniu, wzajemne otwarcie się na siebie, bezpośrednie komunikowanie się, udzielanie i akceptacja wartości. Zarówno w społeczności, jak i wspólnocie zachodzą równocześnie relacje rzeczowe i interpersonalne, różnica natomiast polega na tym, że w społeczności dominują relacje rzeczowe, podczas gdy wspólnota oparta jest na relacjach interpersonalnych”⁶.

Zanalizowane pojęcia pozwalają z kolei określić i odróżnić katechezę wspólnotową od zespołowej. W katechezie zespołowej pozostawałaby ona poza zespołem, a jej zadaniem byłoby organizowanie i formowanie zespołu, we wspólnotowej natomiast katecheza wynika, wiąże się wewnętrznie, wyraża się w zaangażowaniu spontanicznym i zmierza od przemiany społeczności w kierunku wspólnoty. Jakkolwiek już w podstawach i punkcie docelowym podkreśla się wspólnotowość tej katechezy, to jej specyfika wyraża się przede wszystkim w samym formowaniu się, życiu i przekazywaniu wiary. Wyraźnie się stwierdza, że ważniejszymi od przekazywanych treści religijnych są wartości wiary, które wewnętrznie przenikają i wzajemnie się udzielają osobom we wspólnocie.

2. KATECHEZA OPARTA NA WSPÓLNOCIE

Odnosnie do interesującego nas zagadnienia R. Murawski pisze: „Katecheza musi mieć koniecznie wymiar eklezjalny, musi być dziełem Kościoła [...] Jeżeli (zaś) katecheza jest dziełem Kościoła, to znaczy, że wszystkie wysiłki katechetów powinny znaleźć oparcie we wspólnocie kościelnej. Ewangelia nie będzie mogła być zrozumiana jako orędzie ukazujące sens życia ludzkiemu, jeśli równocześnie ci, którzy jej słuchają, nie zobaczą, że daje ona rzeczywiście ten sens licznym osobom. Można chyba bez przesady powiedzieć, że przedmiotem owocnej katechezy mogą być tylko te prawdy, które będą realizowane przez społeczność kościelną. I odwrotnie, to, czym żyje i co urzeczywistnia wspólnota kościelna, może być owocnie interpretowane przez katechezę”⁷ Na oparcie katechezy na wspólnocie kościelnej zwraca baczną uwagę *Dyrektorium katechetyczne*, gdy stwierdza: „Katecheza winna być poparta świadectwem wspólnoty kościelnej. Skuteczniej bowiem mówi katecheza o tych wartościach, które rzeczywiście istnieją również w życiu zewnętrznym wspólnoty. Osoba katechizująca jest w pewnym sensie tłumaczem Kościoła względem osób katechizowanych. Odczytuje i uczy odczytywać znaki wiary, z których najważniejszym jest sam Kościół”⁸.

⁶ Majewski, jw. s. 79.

⁷ *Co katecheta daje młodzieży w wychowaniu do odpowiedzialności za Kościół*. „Katecheta” 19:1975 nr 5 s. 194.

⁸ DCG 35.

Powiązanie katechezy z Kościołem, który jest dla niej podstawą, życiem i celem, było przedmiotem wnikliwych dociekań V Synodu Biskupów w Rzymie. Problem ten znajduje się w *Instrumentum laboris*, był podejmowany przez dyskutantów na auli i w grupach językowych, znalazł poczesne miejsce w *Oređziu* i propozycjach końcowych. Zdaniem *Instrumentum laboris* katecheza w ciągu wieków wiązała się z określonymi epokami i środowiskami, które ją wspierały i czyniły skutecznym oddziaływanie. Na szczególną uwagę w tym względzie zasługują: środowisko rodzinne, szkolne i parafialne. Powiązanie katechezy z tymi środowiskami było tak wielkie, że nie wyobrażano sobie jej realizacji gdzie indziej. Współcześnie natomiast, gdy zmieniło się pojęcie środowiska katechezy, w sposób naturalny zakorzenia się ona w innym kontekście. Otwartość, poszukiwanie, solidaryzowanie się z katechizowanym gdziekolwiek on się znajduje uważa się za główny problem środowiska, które współcześnie bardziej opowiada się za wartościami zmiennymi niż stałymi. Proponuje się, by katecheza była szczególnie uwrażliwiona na dokonujące się przemiany, ruchy społeczne, spotkania młodzieży i aktywność małych grup. W tym poszukiwaniu coraz to nowego miejsca, wiązania się z całokształtem życia społeczno-kulturowego katecheza powinna jednocześnie pogłębiać relacje z Kościołem, który daje jej życiodajne tchnienie, charakter eklezjalny i ukierunkowanie ku przyszłości⁹

Instrumentum laboris między innymi stwierdza, że „Kościół jest powołany do gromadzenia w sobie wszystkich ludzi, głoszenia im królestwa Bożego, odsłaniania tajemnic planu Bożego i proponowania programu, który realizowany, prowadzi do wewnętrznej odnowy świata. W Kościele jako wspólnocie ludu Bożego zjednoczonej przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym wyróżnia się funkcję profetyczną, kapłańską i pasterską. We wszystkich tych funkcjach wspólnoty Kościoła, a szczególnie w funkcji profetycznej, partycypuje katecheza. O jej specyfice decyduje nie tyle nauczanie czy wychowanie jako czynności określonych grup rozwijających się w świecie, co przepowiadanie Chrystusa i Jego Ewangelii, ustawicznie wyrastające z wewnętrznego życia Kościoła. Przyjmując takie podstawy teologiczne określa się katechezę jako formę realizacji misji zbawczej Kościoła, przez którą on urzeczywistniając się w świecie będzie tworzył wspólnotę wiary, kultu i miłości”¹⁰.

Właściwie pojęta katecheza – powiedział T. Manning, arcybiskup Los Angeles – powinna być otwarta na świat, zakotwiczona w życiu wewnętrznym Kościoła i powiązana z całym jego duszpasterstwem. Chcąc, żeby ona znalazła kontakt ze współczesnością i była skutecznym narzędziem pracy, należy ją związać ze współczesnymi ruchami społecznymi, a zwłaszcza ruchami charyzmatycznymi, zarazem jednak istnieje potrzeba wiązania katechezy z naturą

⁹ IL 11.

¹⁰ Tamże 16-17

i zasadniczymi funkcjami Kościoła. W katechezie współczesnej należy podkreślić: przepowiadanie Dobrej Nowiny, związaną jej ze wspólnotą i włączenie w służbę chrześcijaństwa¹¹. Według E. Y. Alvareza, arcybiskupa Saragossy, skuteczność katechezy w dużej mierze zależy od kontaktu z katechizowanym, który wówczas przyczynia się do osiągnięcia zadań katechetycznych, gdy jest poszukujący, aktywny, uczestniczący i dialogiczny. Katechezy – stwierdza dalej mówca – nie można jednak sprowadzać jedynie do relacji katecheta – katechizowany, ona bowiem jest funkcją i formą ewangelizacyjnego oddziaływania Kościoła. – Chcąc owocnie realizować katechezę istnieje potrzeba eklezjalnej i humanistycznej formacji okresowej i permanentnej katechetów we wspólnocie. Katecheta powinien się wystarczająco zapoznać z przedmiotem swej pracy, zgłębić życie katechizowanych i środowisko, w którym oni żyją, jednakże przede wszystkim powinien rozwinąć w pełni swoją osobowość, uformować postawę eklezjalną, wyrobić wrażliwość na znaki czasu i ukształtować odpowiedzialność za rozwój Kościoła¹².

Katecheza, traktowana w swoim czasie jako zespół określonych czynności religijnych, uzależniona od konkretnych osób, w ujęciu V Synodu Biskupów uczestniczy w podstawowych funkcjach życia Kościoła i jest szczególną formą jego duszpasterskiego oddziaływania. Znajduje ona oparcie w Kościele jako wspólnocie ludu Bożego, z którego czerpie właściwą żywotność i skuteczność w rozwoju wiary skoncentrowanej na miłości. Włączając się w życie Kościoła uniwersalnego, nabiera cech uniwersalności, ciągłości i ponadczasowości, co pomaga w pogłębianiu jej tożsamości. Ponieważ zaś Kościół rozwija się i pełni misję zbawienia w różnych środowiskach i kulturach, katecheza wewnętrznie związana z Kościołem podtrzymując tożsamość zarazem się różnicuje, stając się wielozakresową, wielopłaszczyznową i wielodziałaniową. Powiązanie więc katechezy z całym Kościołem służy jej ubogacaniu, otwarciu i uwewnętrznianiu. Słowa te potwierdza 25 propozycja końcowa: „Ojcowie jednomyślnie sądzą, że wspólnota chrześcijańska jest odpowiedzialna za katechizację, ponieważ ona sama jest i objawia się jako lud Boży, ciało Chrystusa i powszechny znak zbawienia. Kościół powszechny i Kościół diecezjalny są wspólnotami, które powinny być uważane za niezbędne, aby działalność katechetyczna była autentyczna, tzn. kościelna”¹³.

3. KATECHEZA REALIZOWANA WE WSPÓLNOTCIE

Problem wspólnotowego realizowania katechezy, przez zaangażowanie w niej wszystkich uczestników, dość często występuje we współczesnej li-

¹¹ T. Manning, *Pastorale per la gioventù*, „L'Osservatore Romano” 127:1977 nr 230 s. 2.

¹² *Synodus Episcoporum* nr 10 „Bollettino” 1977 nr 10; dalej skrót SE.

¹³ *Elencus propositionum* nr 25. Città de Vaticano 1977.

teraturze. Między innymi na ten temat czytamy: „Ścisła łączność katechezy z życiem domaga się jej powiązania z istniejącymi grupami nieformalnymi, jak również świadomego organizowania katechezy w grupach formalnych i tworzenia grup katechetycznych [...] Takie grupy, jak: rodzina, zespoły dziecięce i młodzieżowe, szkoła, organizacje kościelne, będące podmiotem pracy wychowawczej mogą doskonale przyczyniać się do dynamizowania katechezy. We współczesnym świecie, który wyniki pracy opiera na organizacji pracy społecznej i uzależnia od przywódców, animatorów, jest rzeczą wskazaną w katechizacji tworzenie małych grup elitarnych, które byłyby fermentem ewangelicznym w swojej wspólnotcie, a z kolei w szerszych grupach”¹⁴.

Wspólnotowy aspekt realizacji katechezy został uwidoczniony w *Dyrektorium katechetycznym*, w którym stwierdza się: „W katechizacji zespoły nabierają coraz większego znaczenia [...] W odniesieniu do dzieci dorastających i młodzieży, zespół należy uznać za konieczność życiową. W ramach zespołu, dorastające dziecko i młodzieniec poznają się, wspomagają i pobudzają do działania. Gdy chodzi o dorosłych, to zespół może być dziś uznany za warunek skuteczności katechezy, która stawia sobie jako zadanie wyrobienie poczucia chrześcijańskiej współodpowiedzialności”¹⁵. Przytoczone wypowiedzi niewątpliwie ukazują w pewnej mierze katechezę wspólnotową w praktyce. Jednakże w takim ujęciu uwydatnia się bardziej katecheza zespołowa niż wspólnotowa, raczej wspólnego działania niż świadectwa, a tymczasem te ostatnie cechy są istotne dla rozważanego problemu. Katechezę we wspólnotcie i realizowaną wspólnotowo prezentował głębiej V Synod Biskupów. Problem ten został zasygnalizowany w *Instrumentum laboris*, był wielokrotnie podejmowany na auli i znalazł się w propozycjach końcowych. Za wspólnoty podstawowe, w których katecheza daje najlepsze rezultaty, uważa się rodzinę, małe grupy, parafię i szkołę.

F. Primatesta, kard. arcybiskup Kordoby (Argentyna) wyjaśnia, że rodzina bardziej niż inne środowiska potrafi w sposób globalny i egzystencjalnie przekazać treść wiary, jej wartości doktrynalne, moralne i życiowe. W rodzinie też najdoskonalej spotyka się świat i Kościół, które są podstawą, treścią i celem katechezy. Rodzina bardzo głęboko, ale zarazem nadzwyczaj praktycznie wychowuje do modlitwy, kultu liturgicznego, solidarności i miłości. W rodzinie też gromadzi się doświadczenie ludzkie i wiary, które we współczesnej katechezie odgrywają zasadnicze znaczenie. I wreszcie rodzina oddziałuje przez promieniowanie psychiczne i świadectwo wiary, które są najważniejszymi czynnikami skuteczności katechezy¹⁶. Derek Worlock, arcybiskup Liverpool i cała delegacja niemiecka podnosiła szkołę jako niezastąpione środowisko

¹⁴ Majewski, jw. s. 87.

¹⁵ DCG 76.

¹⁶ F. Primasta. *La Catechesi familiare*. „L'Osservatore Romano” 127:1977 nr 231 s. 3.

wychowawcze. Istnieją uzasadnione uprzedzenia odnośnie do katechezy szkolnej, która w swoim czasie była jedyną formą rozwoju wiary, koncentrując się na przekazie treści religijnych. Uprzedzenia te jednakże trzeba skorygować, gdyż współczesnej szkoły nie można porównywać z dawniejszą, została ona bowiem zasadniczo przeorientowana. W nowej szkole kładzie się nacisk na osobiste doświadczenie i samodzielność pracę w dochodzeniu do prawdy, a przy tym szczególną uwagę zwraca się na spontaniczne życie społeczne. Katecheza rozwijająca się w takiej szkole znajduje właściwy grunt do realizacji stawianych przed nią zadań wyzwalając doświadczenie religijne, rozwiązując problemy egzystencjalne w świetle ewangelii i kształtując wspólnotę chrześcijańską. Szkoła jest tym środowiskiem, w którym spotykają się wierzący i niewierzący, katolicy i wyznawcy innych religii, stąd katecheza tam się realizująca posiada szerokie pole oddziaływania ewangelizacyjnego, doprowadzając uczniów do wiary i kształtując w nich świadomą i odpowiedzialną postawę chrześcijańską¹⁷. Na temat katechezy w parafii wypowiedział się między innymi kard. K. Wojtyła, który zwrócił uwagę na to, iż parafia jako Kościół lokalny jest nie tylko częścią, ale przede wszystkim konkretnym wyrazem Kościoła powszechnego. W niej konkretnie rozwija się i realizuje życie chrześcijańskie poprzez posługę słowa i sprawowanie sakramentów. Parafia, otwierając się i współdziałając z rodziną i szkołą, staje się miejscem uprzywilejowanym wychowania religijnego, integrując, uzupełniając i pogłębiając wpływy pedagogiczno-dydaktyczne. Katecheza parafialna z jednej strony zakorzenia się w całym Kościele, a z drugiej wprowadza w życie Kościoła lokalnego. Ponieważ nie ma ona zabezpieczenia finansowego, z konieczności intensywnie angażuje wszystkich wiernych, którzy uważając ją za własną spieszą z pomocą materialną i ofiarowują usługi w jej realizacji. W tej katechezie bardziej aniżeli w katechezie szkolnej uszanowana jest wolność katechizowanego, który uczestniczy w niej bez nacisku, lecz na zasadzie dobrowolności. Swego rodzaju sprzeciw zewnętrzny sprzyja formowaniu się wspólnoty, pogłębianiu samej katechezy i wypracowywaniu coraz to nowych metod¹⁸. Wiele na Synodzie mówiono na temat współczesnych ruchów, a zwłaszcza charyzmatycznych, które katecheza powinna coraz głębiej poznawać, wchodzić w ich kręgi i wpływać na właściwe ukierunkowanie ich działalności. Szczególną jednak uwagę zwrócono na wspólnoty podstawowe. Między innymi w tej sprawie wypowiedział się Tsinda Hata M'Sanda, biskup Zairu, który zauważył, że kontakty we współczesnym świecie i Kościele są w dużej mierze anonimowe, a tymczasem wówczas one mogą mieć zasadnicze znaczenie, gdy będą konkretne i bezpośrednie. Takie zaś są możliwe do wytworzenia jedynie w małych grupach, w których zasięg jest przymierzony do stanów psychicznych osoby. W małych grupach rozwija

¹⁷ D. Worlock. *La scuola cattolica*. „L'Osservatore Romano” 127:1977 nr 228 s. 3.

¹⁸ K. Wojtyła. *Responsabilità della parrocchia*. „L'Osservatore Romano” 127:1977 nr 228 s. 4.

się szczególnie dynamizm i zaangażowanie, które zużytkowane, mogą wewnętrznie odnawiać i wzbogacać Kościół. Katecheza rozwijająca się w małych grupach i na sposób małych grup staje się szczególnie żywotna, realizuje zadania na zasadzie przekazywania osobowych i wspólnotowych wartości wiary i jest akceptowana jako niezastąpiona wartość egzystencjalna¹⁹

Zagadnienia podejmowane na auli stopniowo wchodziły w strukturę przyszłego dokumentu. Jeżeli w zasadzie wszystkie zagadnienia były respektowane, to niektóre z nich znajdowały miejsce uprzywilejowane. Do takich należało: katecheza a różne wspólnoty. Podczas gdy w *Instrumentum laboris* czy dyskusji utożsamiano środowisko, grupę i wspólnotę, to w propozycjach końcowych wyraźnie opowiadano się za katechezą we wspólnocie i realizowaną wspólnotowo. W omawianych zaś wspólnotach: rodzina, wspólnoty podstawowe i grupy nieformalne, były szczególnie akcentowane. W propozycji 25 spotykamy następujące stwierdzenia: „Chrześcijańska wspólnota prowadzi działalność katechetyczną w bardzo wielu wspólnotach, np. w rodzinie, szkole, stowarzyszeniach i grupach nieformalnych lub w ścisłym znaczeniu: w parafii, małych wspólnotach kościelnych i wspólnotach katechumenalnych. Aby zaś każda z tych wspólnot była kościelną i oddziaływała jako taka, musi mieć następujące cechy: a) jasną świadomość więzi z Bogiem przez Chrystusa w Duchu Świętym, b) posługę sakramentalną dla rozwoju wiary, c) modlitwę indywidualną i wspólnotową, d) posługę miłości, e) świadomość posłannictwa wobec całego świata, f) uznanie własnych ograniczeń”

4. KATECHEZA FORMUJĄCA WSPÓLNOTĘ

W ujęciu synodalnym katecheza znajduje oparcie we wspólnocie Kościoła powszechnego i diecezjalnego, realizuje się we wspólnocie rodzinnej, grup nieformalnych, parafii i szkole. Katecheza ta otwiera się na wymienione wspólnoty, w nie się zagłębia, by stamtąd wynosić i przekazywać właściwy dynamizm i wartości. Można więc powiedzieć, że katecheza ustawicznie się tworzy w różnych wspólnotach. Zarazem jednak trzeba dodać, że wspólnoty potrzebują katechezy i że zadaniem tej ostatniej jest formowanie wspólnoty kościelnej.

Jednym ze znaków współczesności jest dążenie do socjalizacji, akcentowanie wymiarów społecznych życia ludzkiego, angażowanie grup społecznych w realizację określonych celów. W socjalizacji jednak w dużej mierze gubi się określona osoba i tracą się zasadnicze wartości osobowe. Na bazie podtrzymywania relacji społecznych i ratowania tego, co indywidualne, ukształtowała się wspólnota, która jako grupa tworzy się od wewnątrz i nie dopuszcza

¹⁹ T. H. M' S a n d a. *Le comunità di base*. „L'Osservatore Romano” 127:1977 nr 230 s. 5.

w swoje ramy zbyt wielkiej liczby osób. We wspólnocie wyłaniają się osoby bardziej zaangażowane i ekspansywne, nastawione na zintensyfikowanie działań i wówczas tworzą się tzw. wspólnoty podstawowe. Wspólnoty naturalne, a szczególnie wspólnoty podstawowe posiadają szczególnie bogate i dynamiczne życie wewnętrzne. One też mają właściwą sobie katechezę, która istotnie różni się od katechezy dotychczas spotykanej. Katecheza otwarta i włączona w życie wspólnotowe staje się bardziej żywotną, ale też do niej należy rozwijanie katechezy ogólnokościelnej. Jej zadaniem jest formować akceptację katechezy ogólnokościelnej, która by rozwijała i to, co uniwersalne i to, co jest szczególnie cenne w małych grupach. Współczesnym wspólnotom bowiem zagraża naturalna satysfakcja, upajanie się i zadowolenie ze stanu posiadania oraz hermetyczne zamykanie się w życiu wewnątrzgrupowym, przed czym powinna ustrzec i z czego powinna wyprowadzić właściwie rozwijana katecheza. Do katechezy należy więc otwierać określone wspólnoty na inne wspólnoty i wspólnotę ogólnokościelną, włączać je w całokształt życia kościelnego.

Katecheza dotychczasowa miała charakter indywidualny, częściowy i działaniowy; obecna natomiast powinna być wspólnotowa, całościowa i wyrażana świadectwem. Teoretycznie można mówić o katechezie ogólnokościelnej, diecezjalnej, ale w praktyce istnieje jedynie katecheza określonych, a zwłaszcza małych grup. Stąd też do zadań katechezy należy kształtować świadomość Kościoła jako wspólnoty wspólnot, który będąc uniwersalnym realizuje dzieło zbawienia w małych grupach zespolonych na wzór wspólnot apostołskich. Także do zadań katechezy należy formowanie małych wspólnot na terenie szkoły i parafii, dzięki czemu będą mogły się uwydatnić relacje osobowo-wspólnotowe. Szczególną zaś uwagę trzeba zwrócić na katechezę rodzinną, która realizowana przez rodzinę, w łączności z rodziną i w rodzinie, może stać się najbardziej twórczym czynnikiem odnowy życia chrześcijańskiego. Istnieje więc potrzeba dzielenia wielkich na małe wspólnoty, wydobywania z nich wartości osobowo-wspólnotowych i koncentrowania się na słowie Bożym i Eucharystii. Katecheza więc, mając oparcie i wyrastając z Kościoła, staje jednocześnie w pewnej mierze w opozycji do niego, podejmując konsekwentną przemianę z Kościoła rzeczowo-administracyjnego na Kościół osobowo-wspólnotowy. Do niej też należy wychowanie do intensywnego zaangażowania, krytycznego patrzenia i wzrastającej odpowiedzialności.

Synod wyraźnie opowiedział się za pluralizmem katechetycznym, stwierdzając przez to, że katecheza ma być zróżnicowana w koncepcji, formach i środkach. Zarazem jednak podkreślił wartości wspólne, do których należą: objawienie, wiara, Kościół, tradycja i magisterium. Katecheza wspólnotowa powinna wciąż wyrastać z jedności i różnorodności, a jej zadaniem jest uczestniczyć, podtrzymywać i tworzyć wspólnotę. Podczas gdy z rodziną solidaryzuje się ona w pełni, wchodząc we wspólnoty charyzmatyczne i małe wspólnoty wy-

rabia w nich postawę uniwersalno-kościelną, a uczestnicząc w życiu szkoły i parafii, z wiedzy religijnej i przynależności do Kościoła przechodzi w kierunku wyzwania zaangażowania, świadomości i odpowiedzialności za wiarę.

5. UWAGI KOŃCOWE NA TEMAT KATECHEZY WSPÓLNOTOWEJ

W literaturze katechetycznej już od dawna ukazywały się pozycje na temat katechezy wspólnotowej. W dokumentach kościelnych natomiast to zagadnienie zostało wyraźniej przedstawione dopiero na ostatnim Synodzie. Ze względu na wypowiedź Kościoła, katecheza wspólnotowa jest nie tylko eksperymentem i problemem badawczym, ale jednocześnie sprawą praktyki.

Na Soborze Watykańskim II Kościół podjął refleksję nad swoją naturą i misją. Wtedy też w sformułowaniu Kościoła jako ludu Bożego ujawnił się jego charakter wspólnotowy. Żeby jednak świadomość nie była jedynie zagadnieniem teoretycznym, lecz stała się rzeczywistością, istnieje potrzeba nowej katechezy, dzięki której Kościół byłby faktycznie wspólnotą. Nauka synodalna jest przedłużeniem i pogłębieniem świadomości soborowej, jest ona późniejsza w stosunku do osiągnięć literatury, ale za to bardziej wszechstronna i dojrzała. Synod propagując katechezę wspólnotową, jednocześnie wskazuje na zasadnicze jej wartości i przestrzega przed niebezpieczeństwami. W ujęciu wspólnotowym katecheza zachowuje autentyzm eklezjalny, nabiera niezbędnego dynamizmu wewnętrznego, koncentruje się na osobach i przekazuje wartości objawienia. Przestaje być sztuką przekazywanej wiedzy, a staje się procesem wspólnego uczestnictwa i udzielania wiary w kierunku rozwoju miłości.

Podczas gdy akceptacja wspólnotowości katechezy i katechezy wspólnotowej w różnych jej wymiarach nie budzi zastrzeżeń, to sprowadzenie jej do małych grup, przy odrzuceniu innych jej form, wyzwała uzasadnioną krytykę i umotywowaną obawę. Katecheza bowiem jest skierowana do całego ludu Bożego, a nie tylko do wybranej elity, która będąc nawet maksymalnie zaangażowaną, nie gwarantuje przecież pełni życia i oddziaływania Kościoła. Dlatego też należałoby raczej zaproponować katechezę wielu wspólnot, w których wspólnota rodzinna i małych grup odgrywałaby szczególną rolę.

DIE GEMEINSCHAFTSKATECHESE IN DER GEMEINSCHAFT UND FÜR DIE GEMEINSCHAFT

Zusammenfassung

In der katechetischen Literatur erscheinen schon seit langem Titel zum Thema der Gemeinschaftskatechese. In den Dokumenten der Kirche wurde diese Frage jedoch erst auf der letzten Sy-

node deutlicher präsentiert. In Hinblick auf die Äußerung der Kirche ist die Gemeinschaftskatechese nicht nur ein Experiment und Forschungsproblem, sondern zugleich eine praktische Angelegenheit.

Auf dem Zweiten Vatikanischen Konzil rief sich die Kirche ihre Natur und Sendung ins Bewußtsein. Damals kam in der Formulierung, daß die Kirche das Volk Gottes ist, auch ihr Gemeinschaftscharakter zum Ausdruck. Damit dieses Bewußtsein aber nicht nur eine theoretische Angelegenheit bleibt, sondern Wirklichkeit wird, ist eine neue Katechese notwendig, dank derer die Kirche tatsächlich zu einer Gemeinschaft wird. Die Lehre der Synode ist eine Verlängerung und Vertiefung des konziliären Bewußtseins; in Hinblick auf die Errungenschaften der Literatur ist sie später, dafür aber allseitiger und reifer. Die Synode schlägt eine Gemeinschaftskatechese vor und verweist gleichzeitig auf ihre prinzipiellen Werte und warnt vor ihren Risiken. Die Katechese in der Gemeinschaft bewahrt den ekklesialen Authentizismus, nimmt einen unerläßlichen inneren Dynamismus an, konzentriert sich auf die Personen und übermittelt die Offenbarungswerte. Sie hört auf, eine Kunst der Wissensvermittlung zu sein, und wird zum Prozeß der gemeinsamen Teilnahme und der Mitteilung des Glaubens in Richtung der Zunahme der Liebe.

Während die Akzeptierung der Gemeinschaftlichkeit der Katechese und der Gemeinschaftskatechese in ihre verschiedenen Dimensionen keine Bedenken hervorruft, weckt ihre Einführung in kleinen Gruppen – bei Ablehnung ihrer anderen Formen – berechtigte Kritik und motivierte Besorgnis. Denn Katechese ist an das ganze Volk Gottes gerichtet und nicht nur an eine ausgewählte Elite, die ja selbst bei maximalem Engagement die Fülle des Lebens und der Wirkung der Kirche nicht garantiert. Deshalb müßte auch eher die Katechese vieler Gemeinschaften vorgeschlagen werden, unter denen die Familiengemeinschaft und die kleiner Gruppen eine besondere Rolle spielen würden.